

Fábry-reneszánsz

A tíz éve halott Fábry Zoltánt ébreszti az IRODALMI SZEMLE 1980. 5. száma. Duba Gyula, a pozsonyi folyóirat főszerkesztője a stószai remete erkölcsi realizmusát méltatva egy Fábry-reneszánsz időszerűségére és szükségességére hívja fel a figyelmet, s úgy látja, hogy ennek kialakultak a feltételei. A közelmúltban jelent meg a Madách Kiadó gondozásában Fábry *Válogatott levelezése*, s az évforduló napjaiban került piacra *Összegyűjtött írásainak* első kötete is.

A Fábry-életmű iránt megújuló érdeklődés egy olyan periódus után jelentkezik, amelyben a vox humana megszólaltatójának antifaszizmusa meghaladottnak tűnt, azt a valóságirodalmat pedig, amelyet szorgalmazott, a hetvenes évek esztétikumközpontú irányzata szorította háttérbe. Fel kell azonban ismerni — érvel Duba Gyula —, hogy Fábry elkötelezettségére, önmagához való hűségére, felelősségtudatára és erkölcsi érzékére napjainkban nagyobb szükség van, mint bármikor. Fábry igazsága abban van — írja Duba —, hogy — „a valóság: erkölcs jelszavának jegyében — az író meghatározó lényegévé avatja etikai magatartását, melyből alkotómunkája egyetemes értékei következnek”. Duba Gyula, a szépirodalmi nyilván nem kívánja egymással szembeállítani a mű tartalmi és formai összetevőit, még kevésbé akarja lebecsülni a művészi forma jelentőségét, de úgy látja, hogy a csehszlovákiai magyar irodalomban észlelhető bizonyos tünetek (az irodalomelméleti és -kritikai gondolkodás válsága, kaotikus értékrend stb.) az etikai és esztétikai szempontok egymáshoz való viszonyának aránytalanságaira, tisztázatlanságára vezethetők vissza. E megállapítás alapján fogalmazza meg Duba Gyula a maga konklúzióját: „Ezért látom újra — és állandóan! — időszerűnek Fábry Zoltán erkölcsi realizmusát, amely irodalmunk történelmi gyakorlatának legjobb eredményeként kijelöli az író helyét nyelvközösségében, társadalmában és a világban, és meghatározza valóságsszemlélete etikáját, az író nagytávlatú morális feladatait, hogy esztétikai eredményei értékesek, igazak és egyetemesek lehessenek.”

Cselényi László *F-montázs avagy A Fábry-formula* című írása arra — a minket is foglalkoztat — kérdésre keres választ, hogy mit jelent Fábry Zoltán ma, tíz évvel halála után. Ez számára egy másik alapvető kérdéshez kapcsolódik: miben ragadható meg a csehszlovákiai magyarság léte? A Fábry-formula megfejtése és megfogalmazása során Cselényi a következőket írja: „a stószai mérték a teljesség igénye megkövetelése egy olyan / korban melynek kísérő jelensége hosszú ideig a megszorítás / a kirekesztés a redukció a megalkuvás volt Titkát végül is a / sorsváltásban, elkötelezettségben jelölhetjük meg Fábry is / ki volt szolgáltatva a sorsnak szűk helyekre kisebbségi lapok / ba szorították de soha egy pillanatra sem szűnt meg harcolni.”

Az *Irodalmi Szemlének* ez a száma közli Csanda Sándor cikkét is, amelyben Fábry Zoltán és Balogh Edgár kapcsolatait eleveníti fel. Ezek a *Sarló* tevékenységével és változásaival, valamint *Az Út* című lap szerkesztésével összefüggően alakultak ki, s noha nem voltak ellentmondásmentesek, a kölcsönös bizalom jellemezte őket.

Csanda megjegyzi, hogy a Balogh Edgárnak Romániába való költözése utáni időből egészen 1955-ig nincs nyoma levelezésüknek, de a *Korunk* hasábjain reflektáltak egymás írásaira. *Egy magyar jakobinus köszöntése* című írásában Fábry így méltatja barátja munkásságát: „Ki kell mondani a bizonyosságot: az 1918 után kisebbségi létbe zuhant magyarság egyik legfontosabb pluszadekvációja Balogh Edgár életműve. Összmagyar példa lett, és ami még fontosabb: a dunatíji népek koegzisztenciájának lelkes ihletője és reális kodifikálója.”

A pozsonyi folyóirat Fábry-súlypontjához tartozik Fónod Zoltán közlése, amely az író és az *Új Szó* című napilap között létrejött együttműködést mutatja be. Fábry rendszeres munkatársa volt ugyanis a lapnak, a Fónod írásában közzétett levelek pedig hiteles képet nyújtanak a szerkesztőséghez fűződő viszonyáról.

Fónod Zoltán megemlékezésének zárószöveiből idézzük: „Öt évtizedes írói munkásság zárult le halálával. Itt maradt számunkra elorozhatatlan hagyatéka: a vox humana elkötelező valósága. Bátran mondhatjuk: tisztaságával, erkölcsi szilárdságával az írástudók felelősségének igaz tanúja, letéteményese volt.“

A *Korunk*, amely fő munkatársai közé számíthatta Fábry Zoltánt, a kisebbségi humán profétalelkű hirdetőjét, magáénak vallja örökségét, az erkölcsi realizmus követelményét, és ki akarja venni részét reneszánszának kiteljesítéséből.

Gáll Ernő

INTELLIGENCIA ÉS ÖNMEGVALÓSÍTÁS (Der Spiegel, 1980. 21.)

Hosszú távú lélektani megközelítés a Terman-tanulmány, amely — Terman M. Lewis kezdeményezésére — 1921-ben indult 3—19 évesek vizsgálatával, és csak 2010-ben zárul le. Immáron hatvan éve áll a vizsgálódás középpontjában annak az 1528 (857 férfi és 671 nő) kaliforniai személynek az életútja, akik mint gyermekek, a pszichotechnikai eszközökkel végzett mérések alapján átlagon felüli intelligenciakoefficiensértéket kaptak. Terman 1956-ban elhunyt ugyan, de a kutatás további menetét a Sears házaspár: Pauline és Robert biztosítja.

Terman eredeti kérdésfeltevésében arra keresett választ, hogy a szuperintelligencia milyen összefüggésben jelentkezik az iskolai beválással, a későbbi önmegvalósítással, az egyéni szakmai sikerekkel, a társadalmi beválással, a családi élettel. A tesztvizsgálatok keretében elért teljesítmény alapján szuperintelligensnek bizonyult gyermekekről feltételezték, hogy magukban hordják a zseni-válás előfeltételeit. (Megjegyzendő azonban, hogy mindez még akkor fogalmazódott meg, amikor a pszichotechnikai vizsgálatokhoz túlzott reményeket fűztek, a teszt módszerrel elért eredményeket, az intelligencia jelentőségét abszolutizálták, szemben a környezeti hatásokkal-lehetőségekkel éppen az egyéni életvitel alakulásában.)

Ez a másfélezer hajdani csodagyerek későbbi élete folyamán egyáltalán nem bizonyult zseniális személyiségnek. Ma már nem is meglepő a szakmabeliek számára az a megállapítás, hogy a szuperintelligensnek minősített tanulók középiskolai tanulmányaik során nem emelkedtek ki jelentékeny számban az átlagos teljesítményű iskolai népesség sorából. Bizonyos várakozásokat megcáfolva, nem tűntek ki társaik közül különösebb érzékenységgel, befeléfordulással vagy éppen ambícióval. Semmiben sem különböztek a „mindennapi” tanulóktól.

E csoport tagjai a továbbiakban sem jelentkeztek rendkívüli alkotásokkal,

nem bizonyultak kreatívnak sem a tudományok, sem a művészetek terén. Egyikük sem kapott például Nobel-díjat. Sokan lettek egyetemi tanárok, bankárok, jogászok, akad köztük egy Oscar-díjas, a másik elismert alkotó személyiség tudományos-fantasztikus írások szerzője.

Az időközlőként rendszeresített felmérések adatai alapján körvonalazódott, hogy például a lányok többsége esetleg főzőiskolai, háztartási ismeretek megszerzése után háziasszony-feleség lett. A kérdőívekben szereplő válaszokból az évek hosszú során át az tűnt ki, hogy tökéletesen elégedettek, boldogok a háziasszony-feleség státusban, de az anyai szerepről említett sem tettek. Érdekes módon magasabb életkorban véleményük-magatartásuk gyökeresen megváltozott; a hatvanadik életév után már úgy vélekedtek, hogy talán mégis jobb lett volna munkaviszonyba lépni. Az adatok értelmezője szerint csak ekkor ébredtek annak tudatára, hogy valamit mégis elvesztettek, az otthonra korlátozott életvitel csak akkor tűnt szűknek. Magasnak minősült intelligenciaszintjüket érdemben csak azok a nők hasznosították, akik a családi körülményeikben hirtelen bekövetkezett változás következtében önálló életvitelre kényszerültek. Mindebből leszűrhető a közvetlen következtetés: még az átlagon felüli intelligencia sem realizálódik önmagától, ha a környezeti tényezők nem aktivizálják szüntelenül.

A férfiak életútja az adatok tanúsága szerint differenciáltabban alakult, különösen a harmincadik életév körül, amikor önálló szakmai státust kezdtek betölteni.

Az intelligenciakoefficiens szempontjából a legmagasabb kategóriákba soroltak átlagos hatvan évének betöltése idején (1960) az újabb adatok tömkelege alapján visszapillantó elemzésre került sor. A kutatás továbbvivői az egyéni életpályák sikertényezőinek az összefüggéseit próbálták megközelíteni (ezúttal 100-100 főnyi kontrollcsoportokat is szervezve). Az adatok szerint három nagy csoport különíthető el: a rendkívüli sikereket elérték (A csoport), azok, akik önmegvalósításukat mindenekelőtt kapcsolataik és anyagi helyzetük révén

biztosították (B csoport), valamint azoknak a hajdani csodagyerekeknek a táborába, akik adottságaik ellenére is csak az átlagember szintjén maradtak (C csoport). Nyilvánvalóvá vált az, hogy az A és a C csoport esetében sem adódott esélyegyenlőség a társadalmi beilleszkedéshez, még az azonos intelligencia- és iskolázottsági szint ellenére sem.

Az A csoportba sorolható önmegvalósítását döntően meghatározó tényező — szemben a B csoport tagjaival — éppen a jól kiépült motivációs rendszer. Márpedig az indítékok éppen a közvetlen környezeti hatások függvényében jelennek meg. Jellemző, hogy már a tizedik életévükben vezető szerepre törekedtek, és tizenkét éves korukban már tisztában voltak eljövendő, felnőttkori szerepükkel.

A C csoportba tartozók a kellő motiváció hiányában a tudatosság, kitartó ügybuzgalom, lelkesedés nélkül gyakran fogadták el olyan pályakínálókat, amelyek lényegében csupán képességeik szintje alatti tevékenységet igényeltek. Ennek ellenére jellemzőjük az elégedettség, a minél nagyobb jövedelem megszerzésére irányuló törekvés. Ez utóbbi nem jellemzője az A csoportnak, e szempontot háttérbe szorította a társadalmi hasznosság igénye.

Jellemző az is, hogy az első kategóriában a legnagyobb a társválasztás és a sikeres házasságok aránya, szemben a C csoporttal, amelynek minden ötödik tagja magányosan él, gyakoribb a rossz házasságok, a válások száma.

A longitudinális vizsgálat azt is felszínre hozta, hogy a sikeresen és intenzíven dolgozók körében nem gyakoribb a szívinfarktus és az elhalálozás, mint a vonatlatosabb időben dolgozóknál.

Intelligenciaszintjük alatt realizálódó személyek számára külön lelkiismereti probléma és állandó stresszhatás maga az időnkénti lélektani vizsgálat is.

A kutatást záró tanulmánykötetben a szerzők minden bizonnyal kellő egyensúlyban mutatják majd be a környezet, az intelligencia, a motivációk szerepét az önmegvalósítás—társadalmi bevalás folyamatában.

F. M.

IRÁSTUDATLANSÁG — MAGAS FOKON (Encounter, 1980. május)

„Az egyetemi diplomát szerző diákok nagy része analfabéta“ — állítja Bruno Zevi, aki, miután harminc évig a római egyetem műépítész-professzoraként hiába küzdött az olasz felsőoktatási intézmények reménytelenül alacsony színvonalá ellen, lemondott állásáról.

Gondolom, nem értette szó szerint: azért a nevüket még alá tudják írni... A kétségbeesett kijelentés az olasz diákok műveletlenségére, szakbarbárságára — sőt, szakmabeli tájékoztatatlanságára utal. Egy olyan oktatási rendszerben, melyet Zevi professzor „università di massa“-nak nevez, s amely a siralmasan hiányos középsikolai oktatást hivatott kiegészíteni, ez egyáltalán nem meglepő. A bármely érettségizett számára szabad bejutású biztosított főiskolákat elárasztó tömegben a munka, mind a diákok, mind a tanárok számára lehetlenné vált. Ha beleszámítjuk a segédeszközök hiányát, a tanárok és diákok közötti kapcsolatot megvalósíthatatlanságát — még ha politikáról van is szó (és Olaszországban politikamentes dolgokat nehezen találni) —, mindehhez hozzáadva a politikai fanatizmust a maga holdkórosságával és antiintellektualizmusával, nyilvánvalóan szegényes érvelésével, valamint a politikai és az egyetemi hatóságok gyengeségét ellenfelekkel csakúgy, mint támogatóikkal szemben, „az intézményes lehetlenségét annak, hogy bármit is meg lehessen változtatni, mivel különleges szabályok uralják a kinevezéseket, a közép-szerűeket előnyben részesítve a kiválókkal szemben“ — Zevi elkeseredett leköszönése tizennégy évvel szolgálati idejének lejártá előtt indokoltan látszik.

Zevi professzor a helyzetet megváltoztathatatlanak tartja: „minden felbomlott, a helyzet komoly, drámai.“ A szerencsés megmaradtak inkább túlélők, mint élők; s mindenképpen annak reménye nélkül, hogy „kultúrát teremtsenek“ az egyetemen. Az egyetem maga egy zárt, bürokratikus, ormótlan, szabályoktól agyonnyomott „vastagbőrűvé“ vált, az egyetemi gyűlések „végeérhetetlen, sanyargott ceremóniákká“ váltak, „ahol értelmetlen vagy jelentéktelen dolgokat vitatnak és szavaznak meg“.

„1948 után azért küzdöttünk, hogy értelmet és kultúrát vigyünk be az egyetemre, hogy korszerűvé és haladóvá tegyük. [...] Ezt az újjászületési folyamatot az 1968-as diákmozgalmak elválták. Azelőtt a fasiszta oldal támadott ránk dühödt, most saját növendékeink, legjobb diákjaink idézték elő az összeomlást, azt hirdették, hogy a kultúra a burzsoázia fegyvere, hogy egy jó előadás tulajdonképpen merénylet a diákok ellen; különösen a leghaladóbb tanárok váltak ezáltal a támadás célpontjaivá, mivel az ő jelenlétük az egyetemen olyan intézményt támogatna, melyet le kell rombolni.“

Ami „a bejutás liberalizmusát“ illeti, ez aztán végképp megadta a kegyelem-

dőfést az egyetemeknek. A helyzet „elvi-
selhetetlenné és abszurdá vált a mér-
hetetlenül sok diák, vizsga és diploma
miatt. [...] Az egyetemre felkészítő kö-
zépiskola szintjét már nem tudjuk ellen-
őrizni, a vizsgák pedig formássá vál-
tak. Ha egy szigorú tanár elbuktat egy
diákot, az átmegy egy másikhoz, aki
„megérti a fiatalokat.“

A „Zevi-ügyet“ kommentálva az *Il Giornale* című milánói napilap összeha-
sonlíttja az amerikai és az angol egye-
temi oktatási rendszereket az olasz egye-
temek helyzetével. Amerikában néhol
igen magas szintű kutatás folyik, más-
hol pedig nagyon alacsony fokon megy
végebe nagyszámú diák oktatása: „ez egy
olyan — igen gazdag — ország okta-
tási rendszere, amely a világ legfejlet-
tebb tudományos kutatását mondhatja
magáénak, ugyanakkor pedig megenged-
heti magának, hogy akár húsz évig ta-
nítottasson olyan fiatalokat, akik életük
hátralevő részét taxisofórként fogják le-
élni...“ Angliában igényesebb a felső-
fokú oktatás, kevesebb és jobban meg-
válogatott a diákság. A lap szerint
Olaszországnak is ezt a példát kellett
volna követnie, ehelyett azonban „lehe-
tetlen módon“ az amerikai mintát vá-
lasztotta, de annak csupán gyengéseit
vette át.

„Az ajtókat szélesre tarták a munka
és a tervek nélkül élő emberek egész
áradata előtt, és a munkára való egye-
temi felkészítés értéke a lehető leg-
alacsonyabb szintre csökkent. [...] Így,
míg az amerikai rendszer magában fog-
lalja a világ legjobb és legrosszabb
egyetemeit, minékünk meg kellett elé-
gednünk a legrosszabbakkal.“

A „mindenki számára szabad beju-
tás“-sal párhuzamosan a legmagasabb
akadémiai fokozatok mércéje is évről
évre lejjebb száll: még a bölcsészdoktori
cím elnyeréséhez sem szükséges szakdol-
gozat benyújtása! „Bárki, aki középisko-
lát végzett, bejuthat bármelyik egyetem-
re“ — jelentette ki egy akadémikus.

A milánói egyetemen ugyanakkor lé-
tezik egy látszólagos „szelektivitás“,
melynek hatásköre — különös módon —
csak a végzősökre terjed ki: az idén
például 62 000 végzős diákból csupán
3700 (!) jutott diplomához. Akaratlanul
is felültek a kérdés: vajon miért engedték
bejutni a többi 58 300-at? Cs. K.

HIÁNYZÓ MADÁCH-KRONOLÓGIA (Palócföld, 1980. 3.)

A *Palócföld*, még mielőtt szabályos
időközökben, kéthavonta megjelenő „tár-
sadalompolitikai, irodalmi, művészeti fo-
lyóirat“-tá vált volna, e táj nagy szü-

löttjének, az alsósztrégovai Madách Im-
rének természetesen nagy figyelmet
szentelt. Ezt a világirodalmi értékű helyi
hagyományt tudatosítja, a szakkutatás-
sal szemben támasztott új igény formá-
jában, a műfordító és irodalomtörténész
Radó György, *Tárgyszerű és tárgyilagos
Madách-életrajzért* szállva síkra. Radó
a Madách-irodalomból kiragadott né-
hány példával igazolja, hogy mennyire
szükséges egy korszerű Madách-életrajz
s talán azt megelőzően a Madách-krono-
lógia („életrajzi krónika“) elkészítése, az
író életéről ismeretes adatok időrendbe
szedése és kritikai mérlegelése. Madách
születésének napjaként ma is a lexiko-
nokban 1823. január 21. áll (Bérczy Ká-
roly jeles emlékbeszéde óta, vagyis 1866-
tól vándorol ez az adat egyik tanul-
mányból, könyvből a másikba), holott
már egy 1899-es Madách-életrajz (Becker
Hugótól) jelezte, hogy a költő egy leve-
lében január 20-at nevezi meg születés-
napjául. Radó György kimutatja, hogy
január 21. a keresztelő napja, a születési
 dátum január 20-ra helyesbítendő. (Ha-
sonló tévedés érvényesült a közelmúltig
Móricz Zsigmond halálának jelölésében
— ezúttal az *Apám regénye* nyomán té-
vedtek a kutatók egy napot...) Madách
Imre szerencsétlen házassága Fráter Er-
zsébettel ugyancsak a tényanyag kritikai
felülvizsgálása után állhat majd világó-
sabbban az utókor előtt, megtisztítva az
életrajzi regényekben ráarakódott roman-
tikától, de annak szem előtt tartásával,
hogy épp e házasság viszontátságaiiban
kereshetjük *Az ember tragédiája* egyik
forrását.

Radó eszmefuttatásának érdeme —
e gyakorlati célú figyelemfelhívás mel-
lett — a Madách-életrajzirás történeté-
nek futólagos áttekintése. Bérczy Károly
és Becker Hugó után Palágyi Menyhért
(*Madách Imre élete és költészete*, 1900),
Voinovich Géza (*Madách Imre és Az
ember tragédiája*, 1914), Barta János (*Az
ismeretlen Madách*, 1931. és *Madách Im-
re*, 1942), Balogh Károly (*Madách az em-
ber és a költő*, 1934) műveit nevezi meg,
valamint az életrajzi regényeket, Harsá-
nyi Zsolt nagy anyagot feldolgozó nép-
szerű könyvét (*Ember küzdj*, 1932) s a
költő házasságát középpontba állító Mo-
hácsi Jenő-regényt (*Lidércke*, 1935), va-
lamint a Lászlóné Kiss Ibolyáét (*Erzsi
tekintetes asszony*, 1942). Az újabb Ma-
dách-irodalmat Radó így jellemzi: „A
Madách-kutatás általános jellege telje-
sen megváltozott: részleteiben a koráb-
biaknál tárgyyszerűbb, felfogásában s fő-
ként a szekciósággal folytatott győzel-
mes vitáiban tárgyilagossá lett, de az
összefoglaló teljességre való törekvés nem
mutatkozott meg. Remélhetően csak
azért, hogy a tárgyyszerű részkutatás és

a tárgyilagosság irányzata előkészítse a még mindig hiányzó, tudományos igényű Madách-életrajz megírását." (A kifejezetten szaktanulmányok szerzői mellett Radó az újabb Madách-irodalomban megemlíti Lászlóné Kiss Ibolya új könyvét a korábbi regény forrásairól. Székely Júlia *A két Madáchné* és Felkai Ferenc *Madách* című színdarabját.)

A korszerű Madách-életrajz — az esedékes kritikai kiadással együtt — további, megbízhatóbb alapja lehet a legáltalában ennyire fontos új értelmezéseknek. Hiszen Madách műveinek, mindenképp a *Tragédiának* élő, elevenen ható volta természetesen együtt jár a megújuló elemzésekkel, értelmezésekkel. Radó György reális igénytámasztását ezzel a kiegészítéssel fogadhatjuk el, *támaszthatjuk* alá.

K. L.

MARX ÁTKEL AZ OCEÁNON (Le Monde Dimanche, 1980. június 15.)

Franciaországban — és több más nyugat-európai országban — a baloldali értelmiség, úgy tűnik, védőállásaiba vonult vissza a jobboldali ideológiai offenzívája elől. Sokan támadják Marx eszméi örökségét, vagy egyszerűen megkerülik azt, konzervatív politikai felfogásukat új — vagy inkább csak újnak mondott — társadalomelméleti foglalatba helyezve. Annál érdekesebb az a jelenség, amelyre Pierre Birnbaum *La traversée de l'Atlantique par Marx* című írásában hívja fel a figyelmet: az Amerikai Egyesült Államokban most van fellendülőben a marxista fogantatású társadalomtudományi gondolkodás. Ez a fellendülés a szellemi élet jól körülhatárolható területén jelentkezik: fellegvárai az egyetemek, mozgókatí magas képzettségű értelmiségiek, kutatók.

Néhány adat:

Amerikai — Birnbaum szavával szerénynek tekinthető — becslések szerint több mint tízezer egyetemi oktató vallja magát — kisebb-nagyobb fenntartással — marxistának. 1970-ben még nem létezett egyetlen marxista irányzatú politológiai tankönyv sem, ma négy ilyen van a könyvpiacra, és mind a négy nagy keresletnek örvend. Rangos egyetemi könyvkiadók (Princeton, Cambridge) tizenöt, a marxizmusnak szentelt és azt

kedvezően bemutató könyvet jelentettek meg az utóbbi időben. Még az intellektuális Kelettől és a kontesztáló Nyugtától távoli texasi egyetem könyvkiadója is őt, a marxizmusról szóló könyvet kíván olvasói rendelkezésére bocsátani. Neves egyetemek (Harvard, Chicago, Berkeley) marxista oktatók szerződtetésével bizonyítják liberalizmusukat; több helyütt vezető munkakörben dolgoznak ismert marxisták. Tucatszám jelennek meg a marxista ihletettségű folyóiratok (*Politics and Society, Marxist Perspectives, Telos, Socialist Review, Kapitalistate, Insurgent Sociologist, Science and Society, Journal of Radical History, Review of Radical Political Economics, New German Critique* stb.).

A mozgalom gyors térhódítása meglepő. Elméletileg a strukturálfunkcionalizmus befolyásának hanyatlásával és a történeti szemléletmód általános újjáéledésével függ össze. Nem véletlen tehát, hogy a szociológiai és a közgazdaságtani munkák mellett a történelemtudományi dolgozatok játsszák a legnagyobb szerepet az új irányzatban.

Kiemeli a szerző, hogy a nyolcvanas évek kezdetén erőre kapó akadémikus marxizmus nem folytatója a hetvenes évek újbaloldali egyetemi mozgalmainak és a „radikális szociológiának”. Nincs a jelen pillanatban az amerikai egyetemeken jelentős kontesztációs diákmozgalom; az egyetemi marxizmus nem támaszkodik semmiféle szociális bázisra. Nem politikai megnyilatkozásként jelentkezik, nem fogalmaz meg közvetlen politikai követelményeket, és nincs kapcsolatban sem a kommunista párttal, sem a trockista, illetve maoista csoportokkal. Nem is az erkölcsi kiállásra, az ipari társadalom elutasítására helyezi a hangsúlyt, mint az elmúlt évtized újbaloldali mozgalmi, hanem az amerikai társadalom kérdései tudományos megalapozottságú marxista vizsgálatára. Nagyméretű empirikus kutatásokat folytatnak, és előszeretettel használnak számítógépet adataik feldolgozására; a modern tudományosság rigorózus követelményeinek kívánnak minél teljesebben eleget tenni, és éppen ezáltal válnak versenyképessé az egyetemi életben. Professzionista szociológusként és történészként ervényesülnek, így szereve hitelt a marxista társadalom- és történetiszemléletnek.

R. E.